

MÕNDA TURU PLATSIST

Rakvere linna turuplats kolis. Pikalt tänavalt kiriku juurest üle oma praegusele asupaigale käesoleva sajandi alguses. See oli aeg, mil vana, ajaloolise linnakeskuse — Pika tänava — kõrvale olid tekkinud ja omandasid üha suuremat kaalu uued käsitöö- ja kaubanduspiirkonnad — Kukeküla (praeguse kino «Lembitu» ja raudteejaama kant), Peterburi (Tallinna), Laada (Komsomoli) ja Lai tänav. Samas kasvab ja laienes linn ka üha enam lõuna suunas, kus asus nn. Kondivalu linnaosa. Praegust turuplatsi kasu-

nastest tellistest elamu Turu plats 5, kus alumiise korruse ruumides leidsid peavarju väiksemad poed ja töökojad. 1917. a. revolutsiooni päevil, kui linnarahvas kogunes turuplatsile miitinguile, oli selle maja teise korruse rõdu üks kõnemeeste armastatumaid esinemispaiku.

Laada tänava äärde (turuplatsi kohal) esialgu veel suuremaid hooned ei rajatud. Siin ehitati 1908. a. põhjalikult ümber kaupmees J. Johanson puitelamu ja laod (nüüd Komsomoli 27) ning 1913. a. H. Oklandi maja

tuskomisjon ja revisjonikomisjon hoone vastu 17. jaanuaril 1929. Siis alles vabastati ehitusettevõtja lepinguga ette nähtud garantiist. Selle aja vahemiku jooksul ilmsiks tulnud väiksemad puudused lubas linn ise kõrvaldada, nõudes ettevõtjalt selle töö katteks 150 krooni.

Uue kaubamaja valmimise-ga nihkus turuplats oma senisest asupaigast väljaku põhjaosas lõuna poole, kus 1928. a. kevadel-suvel hoone esine sillutati. Siitpeale ongi turugu peetud turuhoone ees.

Uus kaunis turuhoone andis tõuke ka turuplatsi ümbruse hoonestuse edasisele kujunemisele. Esimese suurema ehitusena valmis 1933. aastal riigipanga maja, mille projekti tegi jällegi Ferdinand Adoff. Seejärel kerkisid peaaegu üheaegselt (aastail 1935—1936) kahekorruselised kivihooned Laada tänava ja turuplatsi nurgale, endise kaalumaja kohale (praegu kauplus «Kalev»), Laada 29 (praegu raamatukauplus «Varrak») ja uus turukaalumaja (praegu bussijaam). Turuplatsi ümbrus muutus tunduvalt kaunimaks, ühtlasi koondus siia mitmeid suuremaid kauplusi ja ladusid.

1930. aastate keskpaigaga hoogne ehitustegevus turu kandis lõppes. Väljakujunenud hoonestuspilt jäi mitmekes aastakümneks muutumatuna püsima. Olulist kahju ei toonud siinsetele hoonetele ka sõda.

Mõni sõna veel turuplatsi piiravate tänavate nimedest läbi aegade.

Vana Laada tänav kandis tsaariaja viimastel aastatel nime «Romanovi», 1950. a. 1. juuni otsusega muutis Rakvere. Linna TSN Täitevkomitee «Laada» kui «... ilma progressiivse tähenduseta» nime «Komsomoliks».

Praegune Koidula — endine Suur-Põllu — ulatus otsapidi välja peaaegu turuplatsi keskele, pööras sealt loodesse Lai tänav suunas. Sellise tänavakuju tingis Parkali tänava viimane krunt, mis paiknes nüüdse pagamaja ees, otse Lai tänavas vastas. Pangamaja ehitamisega seal asunud hooned (nende vundamendid) lammutati ja nüüd on samal kohal puiestik ning sõidutee. Kui valmis pangamaja, sai see aadressiks «Turu plats». Ja nii piirab sellenimeline tänav turuplatsi tänini kahest küljest — läänest ning põhjast.

□ Silgukaupmees saabub turule, vankril silgutünnid ja müügilaud. Foto 1930. aastast.

tati juba möödunud sajandi II poolel laatade pidamiseks. Seni oli aga laadaplats sillutamata, vihmaste ilmadega porine, kuival ajal mattis tuul laadalisel tolmupilve. Platsi serval, nüüdsest turuhoonest lääne pool laius vana kruusaaik, mille põhja oli moodustunud kenake tiik.

Kohe seejärel, kui linnavalitsus turuplatsi üleviimise otsuse langetas, algasid seal sillutustööd. Seda tehti järkjärgult ja alustati Lai tänav nurgast. Aastail 1903—1906 jõuti kividega katta platsi kõige põhjapoolsem osa. Seal siis ka kahel esimesel aastakümnel turgu peeti.

Hoonestus uue turu ääres oli esialgu üsna tagasihoidlik. Vaid kolm-neli madalat puitmaja platsi põhjaservas ja paar samasugust idaküljes. Laada tänava turuplatsi nurgal, kus praegu kauplus «Kalev», seisis kaalumaja. Platsi teisele nurgale, Lai tänav viimasele krundile kerkis sajandivahetusel trahteri «Berliini» kivihoone.

Aastaist 1905—1906 on pärit esimene kahekorruseline hoone turu ääres. See on pu-

(Komsomoli 29). Viimasele tegi toreda projekti Rakvere ehitusmeistri poeg, hiljem tuntud arhitekt Ferdinand Adoff.

1920. aastate keskel hakkas Rakvere linnavalitsus astuma samme turuhoone ehitamiseks. Projekt telliti Ferdinand Adoffilt, kes tegutses nüüd, pärast Riia Polütehnikumi lõpetamist, õppejõuna Tallinna Tehnikumis.

Turukaubamaja projekt sai kiiresti valmis ja 1926. a. suvel võis ehitusega pihta hakata. Selle töö võttis avalikul vähempakkumisel enda peale Narva ehitusfirma «Anderson ja Ko», kes alustas ka kohe mullatöid. Ettevõtjal oli tükk tegemist, et lepingus ette nähtud rahaga (6 444 000 marka) välja tulla. Vaatamata kõigele jõuti 1928. a. alguseks nii kaugele, et teatati linnavalitsusele tööde lõpetamisest. Komisjoni kohale minnes selgus, et paljud maalaritööd olid veel tegemata ja ehitust vastu ei võetud. Turuhoone avamise tähtjaks kuulutati nüüd 1. mai 1928. Nii ka sündis. Kauplemine avas ja ajakohases kaubamajas võis alata.

Lõplikult võtsid linna ehi-